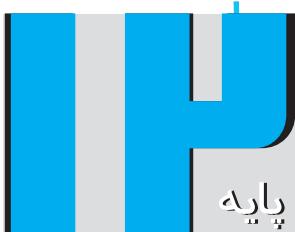

مجموعه کتابهای امتحانی

فیض

امتحان نهایی

final

علوم و فنون ادبی

مؤلفان: علی اکبر کمالی نهاد

محمد صادق عارف

محسن میرصادقی

اعظم احمدی

انتشارات مشاوران آموزش

ناشر تخصصی علومی و علوم انسانی

درس ۱۱

وزن در شعر نیمایی

مقدمه

در شعر سنتی، هر بیت، دو پاره یا مصraig دارد که نشانه‌های هجایی و وزن آن دو، برابری دارند.

شعرنیمایی

- نیما برای رهایی از تنگناهای عروضی، شکل جدیدی از وزن را ایجاد کرد. ویژگی‌های شعر نیمایی عبارت است از:
- وزن عروضی دارد؛
- تعداد هجاهای مصraigها یکسان نیست؛ بنابراین تعداد پایه‌های آوازی نیز برابر نمی‌باشد.

به بیان دقیق‌تر، اگر یک مصraig با وزن واژه فاعلاتن، سروده شد، بقیه مصraigها نیز به همین شکل سروده خواهند شد؛ یعنی لازم نیست که تعداد وزن‌واژه‌های هر بخش آن یکسان باشد؛ مثلاً در یک مصraig، می‌توان یک فاعلاتن آورد و در مصraig دیگر، دو یا سه یا چهار؛ یا حتی می‌توان نیمی از یک وزن‌واژه را در یک مصraig قرار داد.

می ٿ را وَد / مَه تاب	پایه‌های آوازی	
فاعلاتن / فع لَن	وزن	می تراود مهتاب
- ـ / - ـ	نشانه‌های هجایی	
می ـ رَخ شَد / شَب تاب	پایه‌های آوازی	
فاعلاتن / فع لَن	وزن	می درخشد شبتاب
- ـ / - ـ	نشانه‌های هجایی	
نی سَت یک دَم / شِكَند خا / بِ چَشِم / کِس لیک	پایه‌های آوازی	نیست یکدم شکند خواب به چشم کس ولیک
فاعلاتن / فعلاتن / فعلاتن / فعلن	وزن	
- ـ / - ـ / - ـ / - ـ	نشانه‌های هجایی	
غِمِ این خُف / تِ ی جند	پایه‌های آوازی	غم این خفتۀ چند
فعلاتن / فعلن	وزن	
- ـ / - ـ	نشانه‌های هجایی	
خا بِ دَر چَش / مِث رم می / ش کَند	پایه‌های آوازی	خواب در چشم ترم می‌شکند
فاعلاتن / فعلاتن / فعلن	وزن	
- ـ / - ـ / - ـ	نشانه‌های هجایی	

کوتاهی و بلندی مصraigهای شعر، در برخی از قالب‌های شعر کهن نیز پیشینه داشته است؛ برای نمونه، به شعر زیر که در «قالب مُستَزاد» سروده شده است، توجه کنید:

هر لحظه به شکلی بت عیار برآمد
منسوب به مولوی دل برد و نهان شد

هر دم به لباسی دگر آن یار برآمد
گه پیر و جوان شد

نام‌گذاری وزن‌ها

در عروض سنتی برای هر یک از وزن‌ها اسمی نهاده‌اند؛ در اینجا به تعدادی از آنها اشاره می‌کنیم:

- وزن حاصل از تکرار مفایعین، «هزّج» نام دارد.
- وزن حاصل از تکرار فاعلاتن، «رمَل» نام دارد.

آزمون سطح دوم

تعیین کنید کدام عبارت درست و کدام عبارت نادرست است.

باره	درست	نادرست	تعیین کنید کدام عبارت درست و کدام عبارت نادرست است.			
۲	☐	☒	۲۹. در حسن تعلیل دلیلی علمی و واقعی برای پدیده‌ای می‌آورند به‌گونه‌ای که مخاطب را اقناع کند.			
	☐	☐	۳۰. در حسن تعلیل دلیلی علمی و واقعی برای پدیده‌ای می‌آورند به‌گونه‌ای که مخاطب را اقناع کند.			
	☐	☐	۳۱. اسلوب معادله، بیان مطلبی در دو عبارت مستقل، چنان‌که زیبایی آفرینی آن بر پایه تناسب است.			
	☐	☐	۳۲. در بیت «تا چشم بشر نبیند روی / بنهفتة به ابر چهر دلبند» آرایه حسن تعلیل وجود دارد.			
جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.						
۱			۳۳. در مصراع «حرف‌هایم مثل یک تکه چمن روشن بود» آرایه دیده می‌شود.			
			۳۴. در بیت «دیدی که خون ناحق پروانه شمع را / چندان امان نداد که شب را سحر کند» آرایه وجود دارد.			
گزینه درست را انتخاب کنید.						
۳/۵			۳۵. در کدام بیت «حسن آمیزی» به کار رفته است؟			
			(الف) فکر شنبه تلخ دارد جمعه اطفال را			
			(ب) خار ار چه، جان بکاهد گل عذر آن بخواهد			
			(ج) شراب تلخ می‌خواهم که مردافکن بود زورش			
			(د) گر چو فرهادم به تلخی جان برآید باک نیست			
۳۶. همه گزینه‌ها به جز گزینه در بیت «در جام جهان چو تلخ و شیرین به هم است / این از لب یار خواه و آن از لب جام» دیده می‌شود.						
			(الف) جناس همسان	(ب) لف و نشر	(ج) حسن آمیزی	(د) تضاد
۳۷. همه گزینه‌ها به جز گزینه در بیت «هر چند نمک چون شکرت شور جهانی است / لیکن لب لعلت نمکی بس شکرین است» دیده می‌شود.						
			(الف) حسن آمیزی	(ب) اضافه تشبیه‌ی	(ج) کنایه	(د) ایهام تناسب
۳۸. در همه گزینه‌ها به جز گزینه آرایه حسن آمیزی به کار رفته است.						
			(الف) بدین شعر تر شیرین ز شاهنشه عجب دارم			
			(ب) شیوه و ناز تو شیرین خط و خال تو ملیح			
			(ج) خیز و بالا بنمای ای بت شیرین حرکات			
			(د) ز حسرت لب شیرین هنوز می‌بینم			
۳۹. آرایه‌های مقابل همه ابیات به جز بیت به درستی آمده است.						
			(الف) آتش عشق است، کاندر می‌فتاد			
			(ب) محروم این هوش، جز بی‌هوش نیست			
			(ج) بر لب کوه جنون، خنده شیرین بهار			
			(د) سعدی از سرزنش غیر نرسد، هیهات			
۴۰. همه گزینه‌ها به جز گزینه در بیت « DAG عشق از صفحه سیمای عاشق ظاهر است مهر چون ماند نهان، در زیر دامن صبح را » دیده می‌شود.						
			(الف) اسلوب معادله	(ب) ایهام	(ج) تضاد	(د) تشبیه

		۴۱. در کدام ترکیب، آرایه «حس آمیزی» به کار نرفته است؟ الف) سرنوشت تر آب ب) بهانه‌های رنگین یار ج) گلوب خشک کویر د) خنده‌های نمکین شیرین
۰/۵		در هریک از بیت‌های زیر کدام یک از آرایه‌های حسن تعلیل، حس آمیزی و اسلوب معادله به کار رفته است؛ پاسخ کوتاه دهید.
۰/۵		۴۲. رسم بعده‌هدی ایام چو دید، ابر بهار / گریه‌اش بر سمن و سنبل و نسرین آمد
۰/۵		۴۳. پای خوابیده به فریاد، نگردد بیدار / بند با عاشق بیدل، چه نواند کردن
۰/۵		۴۴. از خون چو داغ لاله حصار دل من است / هر جا که بُوی خون شنوی، منزل من است
۰/۵		۴۵. با کمال احتیاج از خلق، استغنا خوش است / با دهان تشنه مردن، بر لب دریا خوش است
۱		در هریک از بیت‌های زیر، آرایه اسلوب معادله را توضیح دهید.
۱		۴۶. نصیحت‌گوی را از من بگو، ای خواجه دم در کش / چو سیل از سر گذشت، آن را چه می‌ترسانی از باران
۱		۴۷. حریص را نکند نعمت دو عالم سیر / همیشه آتش سوزنده اشتها دارد
۱		۴۸. نباید سخن گفت ناساخته / نشاید بریدن نینداخته
۱		۴۹. هر بیت را به آرایه مربوط به آن در جدول رویه‌رو وصل کنید. (یک آرایه اضافه است).
۱/۵	تضمین	اشک سحر زداید از لوح دل سیاهی / خرم کند چمن را باران صبحگاهی
	حس آمیزی	گل از شوق تو خندان در بهار است / از آنس رنگ‌های بی‌شمار است
	اسلوب معادله	هر خسی را رنگ گفتاری بدین ره کی رسد / درد باید پرده‌سوز و مرد باید گامزن
	حسن تعلیل	
		در هریک از بیت‌ها و عبارات زیر آرایه حس آمیزی را مشخص کنید و درباره آن توضیح دهید.
۱		۵۰. چنین گفت رستم به آواز سخت / که ای شاه شادان دل و نیک بخت
۱		۵۱. رقص بر شعر تر و ناله نی خوش باشد / خاصه رقصی که در آن دست نگاری گیرند
۱		۵۲. مثل این است که شب نمناک است/ دیگران را هم غم هست به دل / غم من لیک / غمی غمناک است.
۱		۵۳. نشئه دیدار ساقی رونق مستی شکست / هیچ‌کس بوبی ز می در شیشه و ساغر ندید
۱		در هریک از بیت‌های زیر، آرایه حسن تعلیل را توضیح دهید.
۱		۵۴. ذره را تا نبود همت عالی حافظ / طالب چشمۀ خورشید درخشان نشود
۱		۵۵. پاک است طرب‌نامۀ خوش‌بوی سلوکش / این گل که چنین چهرۀ خرسند گشوده است
۱		۵۶. عشق تو بردۀ از جهان آرام / دل کوه از تو خون و لعلش نام
۲۰		

۲۵. دل مجنون ز شکرخنده خون است / تو لب می‌بینی و دندان که

چون است

شاعر در مصraig اول، حس شنواي و چشاي را در ترکيб «شکرخنده» با هم آورده است که آميختن اين دو حس با يكديگر بر زيبايي کلام افزوده است.

در هريک از بيت های زير، آرایه حسن تعليل را توضيح دهيد.

۲۶. شاعر، دليل روبيدين گلها بر خاک را به خاطر مدفن بودن زيبارويان می‌داند يا دليل زيبا بودن گلها را به خاطر روبيدين از گور زيبارويان می‌داند.

۲۷. شاعر، دليل روبيدين غنچه های گل سرخ را در دشت، ریختن خون شهیدان بر زمين آن جا می‌داند.

۲۸. شاعر گوياي زبان و سخنواري خود را از برکت مردم و مخاطبين خود می‌داند.

درس دوازدهم (سطح دوم)

۲۹. تعين کنيد کدام عبارت درست و کدام عبارت نادرست است.

۲۹. درست

۳۰. نادرست

۳۱. نادرست

۳۲. درست

جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنيد.

۳۳. حس آميزي

۳۴. حسن تعليل

گزينه درست را انتخاب کنيد.

۳۵. د) گر چو فرهادم به تلخی جان برآيد باک نيسست بس حكايات های

شيرين باز می‌ماند ز من

۳۶. ج) حس آميزي

۳۷. الف) حس آميزي

۳۸. د) ز حسرت لب شيرين هنوز می‌بینم / که لاله می‌دمد از خون

ديده فرهاد

۳۹. ب) محروم اين هوش، جز بيهوش نيسست / مر زبان را مشتري جز

گوش نيسست (پارادوكس، حسن تعليل)

۴۰. ب) ايهام

۴۱. ج) گلوي خشك كوير

در هريک از بيت های زير کدام يك از آرایه های حسن تعليل، حس آميزي

واسلوب معادله به کار رفته است؛ پاسخ کوتاه دهيد.

۴۲. حسن تعليل

۴۳. اسلوب معادله

۴۴. حس آميزي

۴۵. اسلوب معادله

در هريک از بيت های زير، آرایه اسلوب معادله را توضيح دهيد.

۱۸. شاعر در مصraig اول می‌گويد؛ سخن گفتن فرد نادان و بی‌سود باعث می‌شود، شنونده به نادانی و بی‌خردی او بی‌برد؛ آن‌گاه در تأييد اين مضمون در مصraig ديجر می‌گويد، همچنان که اگر پسته بی‌معز و پوک، دهانش را بازکند، پوچی و بی‌منزی آن آشكار می‌گردد و باعث رسوای آن می‌شود.

۱۹. شاعر در مصraig اول می‌گويد؛ ما برای طی کردن راه و مسیر سير و سلوک عارفانه توانايي و اراده لازم را نداريم، آن‌گاه در تأييد اين مضمون در مصraig ديجر می‌گويد، همچنان که خرما (معرفت الهي) در بالاي درخت است و ما هم وسيلي‌های برای تحصيل و پرداشت خرما نداريم و ناتوان هستيم.

۲۰. شاعر در مصraig اول می‌گويد؛ اگر خواستار و طالب بخشش و لطف خداوند هستي، لازمه آن فروتنى و تواضع است، آن‌گاه در تأييد اين مضمون در مصraig ديجر می‌گويد، همان‌طور که يك کشاورز نمی‌تواند به زمين بلند و ناهموار آب برساند.

۲۱. تا درد و ورم فرو نشيند / کافور بر او ضماد کردن (حسن تعليل)
عشق چون آيد بـرد هوش دل فرزانه را / دزد دانا مـی‌کشد
اول چراغ خانه را (اسلوب معادله)
ليک چنان خـيره و خـاموش مـاند / کـز هـمه شـيرـين سـخـنـي،
گـوش مـانـد (حس آميزي)

در هريک از بيت های زير آرایه حس آميزي را مشخص کنيد و درباره آن توضيح دهيد.

۲۲. آن بلilm که چون کشم از دل صفير گرم / بوی محبت از نفسم مـی‌توان شـنـيد

شاعر در مصraig اول، به ترتیب، حس شنواي و لامسه را در ترکـib «صـفـير گـرم» و در مصraig دـوم، حـس بـويـايـي رـا در ترکـib «بوـيـ محـبت» و حـس شـنـواـيـ رـا در واـيـهـ (شنـيدـنـ) با هـمـ آورـدهـ استـ کـهـ آـميـختـنـ اـيـنـ دـوـ حـسـ باـ يـكـ دـيـگـرـ مـوجـ زـيـباـيـ شـعـرـ شـدـهـ استـ. (ذـکـرـ يـكـ مـورـدـ کـافـيـ استـ.)

۲۳. دـانـمـ سـرـآـردـ غـصـهـ رـاـ /ـ رـيـگـينـ بـرـآـردـ قـصـهـ رـاـ

اـيـنـ آـخـونـ اـفـشـانـ کـهـ منـ /ـ هـرـ صـبـحـ وـ شـامـيـ مـيـ زـنـمـ

شـاعـرـ درـ مـصـraigـ اـولـ،ـ حـسـ شـنـواـيـ وـ بـيـانـيـ رـاـ درـ تـرـكـibـ «قصـهـ رـنـگـيـنـ»ـ باـ هـمـ آـورـدهـ استـ کـهـ آـميـختـنـ اـيـنـ دـوـ حـسـ باـ يـكـ دـيـگـرـ بـرـ زـيـباـيـ کـلامـ اـفـزوـدـهـ استـ.

۲۴. تـيـرـگـيـ مـيـ آـيدـ /ـ دـشـتـ مـيـ گـيرـدـ آـرامـ /ـ قـصـهـ رـنـگـيـ رـوزـ /ـ مـيـ رـودـ رـوـ بـهـ

تمـامـ

شـاعـرـ درـ اـيـنـ سـرـوـدـهـ،ـ حـسـ شـنـواـيـ وـ بـيـانـيـ رـاـ درـ تـرـكـibـ «قصـهـ رـنـگـيـ»ـ باـ هـمـ آـورـدهـ استـ کـهـ آـميـختـنـ اـيـنـ دـوـ حـسـ باـ يـكـ دـيـگـرـ بـرـ زـيـباـيـ کـلامـ اـفـزوـدـهـ استـ.

یکدیگر بر زیبایی کلام افزوده است.

۵۴. در هریک از بیت‌های زیر، آرایه حسن تعلیل را توضیح دهید.

۵۴. حافظ در این بیت، دلیل صعود و بالا رفتن ذره به سوی خورشید را همت و اراده بلند و استوار او می‌داند.

۵۵. شاعر دلیل شادابی و شکوفایی و عطر گل را آن می‌داند که سیر و سلوک عارفانه‌اش پاک و بی‌آلایش است.

۵۶. در مصراج دوم، ایجاد شدن سنگ «عل» در دل کوه، خونین دل بودن کوه از معشوق است؛ به‌گونه‌ای که از خون دلش لعل سرخ رنگ پدید آمده است.

در هریک از بیت‌های زیر، آرایه اسلوب معادله را توضیح دهید.

۴۶. شاعر در مصراج اول می‌گوید؛ پند و نصیحت به من دیگر اثری ندارد و در تأیید این مضمون در مصراج دیگر می‌گوید؛ همچنان که کسی که غرق در سیل و رودخانه شده، از خیس شدن در باران ترسی ندارد؛ زیرا دیگر برایش مهم نیست و تأثیری ندارد.

۴۷. شاعر در مصراج اول می‌گوید؛ نعمت‌های دو دنیا، انسان حریص و آزمد را سیر و راضی نمی‌کند؛ آن‌گاه در تأیید این مضمون در مصراج دیگر می‌گوید، همچنان که آتش سوزان هیچ‌گاه از خوردن هیزم سیر نمی‌شود.

۴۸. شاعر در مصراج اول می‌گوید؛ انسان خردمند و دانا همیشه سخن سنجیده و حساب‌شده می‌گوید؛ آن‌گاه در تأیید این مضمون در مصراج دیگر می‌گوید؛ همچنان که یک خیاط هیچ‌گاه پارچه‌ای را بدون اندازه‌گیری و متر کردن نمی‌پُزد.

۴۹. اشک سحر زداید از لوح دل سیاهی / خرم کند چمن را باران
صبحگاهی (اسلوب معادله)

گل از شوق تو خندان در بهار است / از آتش رنگ‌های
بی‌شمار است (حسن تعلیل)

هر خسی را رنگ گفتاری، بدین ره کی رسد / درد باید
پرده‌سوز و مرد باید گامزن (حس‌آمیزی)

در هریک از بیت‌ها و عبارات زیر آرایه حسن‌آمیزی را مشخص کنید و درباره آن توضیح دهید.

۵۰. چنین گفت رستم به آواز سخت / که ای شاه شادان دل و نیک بخت شاعر در مصراج اول، حسن شنایی و لامسه را در ترکیب «آواز سخت» با هم آورده است که آمیختن این دو حسن با یکدیگر بر زیبایی کلام افزوده است.

۵۱. رقص بر شعر تر و ناله نی خوش باشد خاصه رقصی که در آن دست نگاری گیرند

شاعر در مصراج اول، حسن شنایی و لامسه را در ترکیب «شعر تر» با هم آورده است که آمیختن این دو حسن با یکدیگر بر زیبایی کلام افزوده است.

۵۲. مثل این است که شب نمناک است/ دیگران را هم غم هست به دل /
غم من لیک/ غمی غمناک است.

شاعر در این سروده، حسن بینایی و لامسه را در ترکیب «شب نمناک» با هم آورده است که آمیختن این دو حسن با یکدیگر بر زیبایی کلام افزوده است.

۵۳. نشئه دیدار ساقی رونق مستی شکست / هیچ‌کس بوبی ز می‌در
شیشه و ساغر ندید

شاعر در مصراج دوم، حسن بینایی و بینایی را در عبارت «بوی می‌را ندیدن» با هم آورده است که آمیختن این دو حسن با